

КОНЦЕПТ “ІДЕНТИЧНІСТЬ” У ЧИЛІЙСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Статтю присвячено вивченню концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ у чилійській мовній картині світу, її лексичній репрезентації шляхом аналізу іспанських лексикографічних джерел та чилійських сучасних художніх видань. У статті аналізується поняття “мовна картина світу” та обґрунтовується національно-специфічний зміст концепту на прикладі концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ.

Ключові слова: ідентичність, концепт, мовна картина світу, концептосфера.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що концепт ІДЕНТИЧНІСТЬ є найбільш соціально та культурно значущою складовою частиною національної концептосфери та концептосфери сучасної людини. Ідентичність – важливий складник сучасного життя та посідає чинне місце в мовній свідомості сучасного чилійця. Дослідження основних концептів дає можливість краще зрозуміти особливості національної чилійської концептосфери загалом, а саме більш глибоко проникнути в чилійську мовну свідомість, картину світу, наблизитися до розуміння чилійського менталітету.

Метою дослідження є вивчення фрагмента чилійської мовної картини світу, представленого концептом ІДЕНТИЧНІСТЬ, виокремлення його семантичних компонентів та аналіз лексичної репрезентації в сучасних художніх виданнях.

Об’єктом дослідження є лексичне представлення концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ як складової частини мовної картини світу, вербалізованого в лексикографічних джерелах та сучасних художніх виданнях.

Предметом дослідження стали лексичні одиниці, що реалізують поняттєвий зміст концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ у чилійській мовній картині світу.

Матеріалом дослідження слугують енциклопедичні та тлумачні словники іспанської мови, що розкривають зміст поняття ІДЕНТИЧНІСТЬ, та художні тексти чилійської сучасної літератури. Вибір матеріалу пояснюється тим, що саме художня література чітко фіксує поточну мовну реальність та максимально відображає актуальне вживання мови.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше аналізується концепт ІДЕНТИЧНІСТЬ та його місце в чилійській мовній картині світу, який, незважаючи на свою особливу соціальну значущість, ще не був предметом комплексного лінгвістичного аналізу.

Антропоцентричний підхід для дослідження мовних процесів у зв’язку з потребами комунікативної діяльності спровокував необхідність вивчення складного феномену, якому лінгвісти дали назву “мовна картина світу”. Це поняття розуміється як сукупність уявлень людини про світ, певний спосіб концептуалізації дійсності, втілений у вербально виражених знаках.

Взаємодія колективної мовної свідомості, реального світу і мови як засобу презентації знання про світ призводить до формування особливого феномену – національно-мовної картини світу – “вираженого етносом засобами певної мови світовідчуття і світорозуміння, вербалізованої інтерпретації мовним соціумом навколишнього світу і себе самого в цьому світі” [1, с. 29].

Із терміном “мовна картина світу” тісно пов’язаний термін “концепт”. Система концептів утворює концептосферу людини, яка є визначальним фактором у формуванні картини світу. Концепт є основою одиницею концептології та лінгвокультурології та характеризується неоднозначністю та суперечливістю свого тлумачення.

Зміст концепту як складової мовної картини світу завжди національно специфічний, тобто відображає особливості культури і світобачення конкретної лінгвокультурної спільноти, а тому дослідження будь-якого концепту є цінним для реконструкції мовної картини світу.

Попри те, що етноспецифічність концепту не підлягає сумніву, його семантико-понятійна база має багато в чому загальнокультурний і наднаціональний характер [2, с. 54]. А. Вежбицька використовує термін “лексичні універсали” для визначення тих основних понять, які підлягають лексикалізації у всіх мовах світу і вказують на спільний поняттєвий базис, що є підґрунтям для людської мови, мислення і культури [3, с. 331–332].

Безсумнівно, концепт ІДЕНТИЧНІСТЬ як суспільний, культурний та загальнолюдський феномен належить різним національним мовним картинам світу та є універсальним. Однак у чилійській картині світу в його змісті з’являються національно-специфічні риси, емоційні конотації, ціннісні характеристики, аналіз яких допомагає краще зрозуміти чилійській національний менталітет.

Безперечно, що чилійці живуть у різних реальностях. Соціально-економічний рівень, політичні погляди, релігія, якість освіти впливають на це. Кожен регіон має свої традиції, страви, музику, танці, і навіть спосіб життя відрізняється. Незважаючи на всі ці культурні та соціальні відмінності, є риси, які об’єднують усіх чилійців.

Чилійська ідентичність становить процес, який поступово розвивається та який залежить від розташування і географії країни, історії перших жителів та їх звичаїв.

Звичайно, глобалізація впливає на процес формування ідентичності, але основа завжди одна. Вже можна спостерігати вплив іноземних культур у великих містах, але в сільській місцевості чилійська ідентичність зазнає менших трансформацій, особливо у літніх людей.

Чилі здатна адаптувати вклад іноземних культур у свою власну, формуючи таким чином нову модель, яка відповідатиме її ідіосинкразії.

Для виявлення поняттєвої основи концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ нами був проведений аналіз дефініцій тлумачних та енциклопедичних словників іспанської мови.

Словник іспанської мови *Diccionario de la lengua española* дає таке визначення поняттю “ідентичність”: (від лат. *“identitas, -ātis,”* – утотожнений, однаковий) – 1) якість нічим не відрізнитися від інших у чому-небудь; бути таким самим; 2) сукупність ознак, притаманних мовній особистості (індивіду) або (мовному) колективу, які вирізняють їх з-поміж інших; 3) усвідомлення (уявлення), яке мовна особистість має

сама про себе і про те, що її відрізняє від інших; 4) факт припущення бути кимось або чимось [6].

Аналіз словникових дефініцій тлумачних, енциклопедичних та етимологічних словників полінаціональної іспанської мови дозволив виділити ядерні семи, що складають структуру концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ:

1) однаковість (тотожність): *uniformidad, igualdad, coincidencia, homogeneidad, armonía*;

2) схожість: *semejanza, parecido, similitud, exactitud, equivalencia, paralelismo, paridad, símil, comparación, afinidad, sinonimia, proximidad, aproximación, cercanía, vecindad, concordancia, contigüidad, consonancia, equiparación, imprecisión*;

3) ідентифікація: *analogía, relación, parangón, parentesco, hermanamiento, suplencia, correlación, correspondencia, vinculación, conexión, contacto*;

4) особистість: *personalidad, ecuanimidad, justicia, honradez, alma, trascendencia, importancia, fundamento, carácter, valor, quid, propiedad, cualidad, intimidad, particularidad, mente, conciencia, humor, inteligencia, pensamiento, espíritu, consciente, inconsciente, subconsciente, emotividad, inhibición, pasión, vivencia, abstracción, asociación, cognición, conocimiento, duda, idea, imaginación, percepción, noción, voluntad, representación, tensión, obsesión, frustración, fantasía*;

5) підтвердження особистості: *carné, carnet, documentación, credencial, tarjeta de identidad, documento, certificado, cédula de identidad, comprobante, justificante, permiso, licencia, autorización, pasaporte, visado, salvoconducto, pase, pasavante, partida de nacimiento, de defunción*;

6) консолідація: *apaciguamiento, paz, aproximación, concordia, acuerdo, pacto, arreglo, unión, armonía, reanudación, componenda, olvido, adhesión, amistad, compañerismo, continuación, aproximación, conciliación, fraternidad, hermandad, restablecimiento, renovación, cordialidad, inteligencia, mediación, intercesión, negociación* [4; 5].

Мовні контакти іспанської мови та автохтонних мов Чилі (кечуа, аймара, мапудунгун, кунса, кавашкар, яганська) знайшли як культурно-антропологічне, так і внутрішньоструктурне мовне втілення. Сучасна іспанська мова Чилі є красномовним відображенням динаміки процесів просторової і часової диференціації та інтеграції іспанської мови. Чилійська нація сформувалася на основі індіанського, європейського (переважно іспанського) компонентів. Метисне ядро чилійської нації склалося до ХІХ століття. Сучасні чилійці є носіями синтетичної культури, що увібрала й зберегла скарби культурної спадщини як індіанських народів Чилі, так і традиційні форми іспанської культури.

Концепт ІДЕНТИЧНІСТЬ в іспанській мові чилійського національного варіанта представлений низкою основних концептуальних моделей, аналіз яких дозволяє сформувати чилійську мовну картину світу.

Ці моделі дозволяють краще розуміти світосприйняття й поведінку людей, розкривають універсальні риси, менталітет народу, а також розкривають лексичну репрезентацію концепту ІДЕНТИЧНІСТЬ.

Модель “nosotros vs otros”: поділ на *своїх* і *чужих* продовжує мати принципове значення в чилійському суспільстві. Варто відзначити, що з представниками своєї

культури чилійці поводяться більш відкрито, досить легко заводять з ними ділові стосунки, в той час як *чужих* вони можуть поважати, дотримуючись дистанції і всіх встановлених правил і не довіряючи їм [8].

Показово, що дотримання формальностей і дистанції при комунікації з *чужими* закріпилося в чилійському національному варіанті іспанської мови, наприклад, звернення за посадою або титулом, а також займенникова форма “Usted” мають набагато ширшу сферу вживання, ніж у піренейському варіанті іспанської мови. Цінності нової культури, які значно відрізняються або які раніше були зовсім відсутні в іспанців та індіанців, і нова національна ментальність відображаються не тільки в манері спілкування чилійців, але і в лексичному складі чилійського варіанта іспанської мови і, перш за все, в пласті культурно-специфічної лексики. Мова, будучи засобом комунікації, виступає інструментом самозбереження етносу і відокремлення своїх від чужих, відображаючи та закріплюючи відомості про предмети-реалії й специфічні поняття, вироблені або створені народом. Наприклад, коли чилійці описують іноземців, то зазвичай вживають такі якісні прикметники, як *canchero, descueve, mina, mino, pituco, grosso, raja, rucio*. Для чилійця це іноземець із білявим волоссям або дуже світлою шкірою, а *taquillero* – якась річ, привезена з-за кордону, яка на хвилі популярності користується великим попитом. Якщо до цієї речі в магазині додають невеликий подаруночок, то його чилійці називають “*yapa*”. Селянина, який живе на півдні Чилі, прийнято називати *huaso*, а їх типову їжу *curanto*. Народні свята відіграють важливу роль у житті чилійців: місце їх проведення вони називають *fonda* і *ramada*.

Модель “*profunda y horizontal camaradería*” представлена такими лексичними одиницями: *yunta, paleta, papurri*, що означають “хороший вірний та надійний друг”. Лексема “*socio*” позначає близького друга на роботі або ділового партнера. *Arrugón/a* – друг, який не виконує своїх обіцянок, а *paleteado*, навпаки, завжди готовий прийти на допомогу.

Модель “*conócete a ti mismo*” складається із лексем, що характеризують риси характеру сучасного чилійця:

lenteja, pasmado – тихий, повільний;

bacán, rica/o, rayado, rajado, caballo, cachilupi, grosso, mortal, macanuda, wua-chon – дуже хороший, чудовий, неймовірний, відмінний;

leso, pelotudo, pelota, gansa, hueco(a), huevón, jetón, jilberto, lerdo, burra, mamerto, menso, merme, mingo, mongolico, vaca – дурний, невіглас, нахаба, безсоромний;

roteque, roto, burra – погано вихований, без манер;

ñurdo, amermelado – несміливий, замкнений;

amarrete, apretado – егоїстичний;

kalifa, pillo – швидкий, безстрашний;

ratón, achunchado – сором’язливий;

pinga, pinganilla, pililo – простий, вульгарний.

Модель “*chilenidad*” складається із сукупності культурних характеристик, які виникли та адаптувалися на території Чилі. Ці характеристики формувалися протягом тривалого часу та передавалися від одного покоління до іншого. Нині вони є ядром національної ідентичності. Наприклад, *paucapa* – традиційна чилійська гра, яка чимось схожа на хрестики-нолики, *Viejo Pascuero* для чилійців – як для нас Дід Мороз.

Вартим уваги також є найменування національної валюти: **arturito** – купюра номіналом 10 тисяч песо, **Gabriela**– 5000 чилійських песо, **Quina** – 500, а **Gamba** – 100.

Результати проведеного дослідження стали ключем до розуміння фрагмента чилійської мовної картини світу, представленого концептом ІДЕНТИЧНІСТЬ, та відкрили **перспективи** для подальшого аналізу зазначеного концепту у взаємозв'язку з його репрезентацією в піренейському та мексиканському національному варіанті іспанської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : [монографія] / І. О. Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с. 2. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя :Прем'єр, 2008. – 332 с. 3. Вежицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежицкая. – М. : Русские словари, 1996. – 416 с. 4. *Diccionario de ideas afines*/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ideasafines.com.ar/>. 5. *Diccionario Etimológico español* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://etimologias.dechile.net/>. 6. *Diccionario de la lengua española* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dle.rae.es/?id=KtmKMfe> 7. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики ХХ сторіччя) : [монографія] / О. М. Кагановська. – К. : Видав. центр КНЛУ, 2002. – 292 с. 8. *La cuestión de la identidad chilena*/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icsol.cl/images/documentos/encuestadp/2008/11-la-cuestion-de-la-identidad-chilena.pdf>.

*Сечина С. І., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ*

КОНЦЕПТ “ИДЕНТИЧНОСТЬ” В ЧИЛИЙСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА

Статья посвящена изучению концепта ИДЕНТИЧНОСТЬ в чилийской языковой картине мира, ее лексической репрезентации путем анализа испанских лексикографических источников и чилийских современных художественных изданий. В статье анализируется понятие “языковая картина мира” и обосновывается национально-специфическое содержание концепта на примере концепта ИДЕНТИЧНОСТЬ.

Ключевые слова: *идентичность, концепт, языковая картина мира, концептосферы.*

*Siechina S. I., postgraduate stud.
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

CONCEPT “IDENTITY” IN CHILEAN LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

The article is dedicated to the concept of IDENTITY in Chilean language picture of the world, its lexical representation by analyzing Spanish lexicographical sources and Chilean modern literature. The article analyzes the notion of “language picture of the world” and substantiates the content of the national specific conception the example of the concept IDENTITY.

Key words: *identity, concept, language picture of the world, complex of concepts.*

ВІРТУАЛЬНИЙ ОБРАЗ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

Статтю присвячено реконструкції віртуального образу мовної особистості на матеріалі американського та українського політичного дискурсу. Віртуальний образ мовної особистості політиків реконструйовано на основі аналізу моноактів, комплексних і замічених мовленнєвих актів, які розрізняються за роллю у процесі комунікації та використовуються в різних жанрових формах політичного дискурсу.

Ключові слова: мовна особистість, віртуальний образ, політичний дискурс, моноакти, комплексні мовленнєві акти, замічені мовленнєві акти.

Мовна особистість, а саме її колективний, індивідуальний, узагальнено-символічний та віртуальний портрети, змодельовані у сучасному американському й українському політичному дискурсі, можуть бути реконструйовані за допомогою методів і прийомів порівняльно-історичного та зіставно-типологічного мовознавства, лінгво-дискурсології і лінгвоперсонології.

Ключовим поняттям лінгвоперсонології є мовна особистість із певним віковим, гендерним, професійним, соціальним статусом, світоглядом, особливостями мислення. З позицій лінгвістичної персонології мовну особистість вивчають як колективну або ідіолектну [6; 7; 11]; стандартну та нестандартну, яка відрізняється від установлених мовних зразків [11, с. 114]. У дослідженні розглядається мовна особистість політика (лідера) не лише першого рангу (президентів), а й нижчих рангів.

Свого часу Ю. М. Караулов представив модель мовної особистості, що включає вербально-семантичний, когнітивний і мотиваційний рівні [8]. Останні рівні пов'язані з проблемою когнітивно-ономасіологічної природи мовної особистості, яку можна розкрити через процедуру реконструкції – центрального методологічного поняття класичної лінгвокомпаративістики. Аналіз діяльності мовної особистості в політичному дискурсі є конгломератом медійного, інтернет та інституційного видів дискурсу, тобто наявним є дискурсивний симбіоз. Кожний із зазначених рівнів отримує мовну реалізацію й об'єктивується у вигляді окремих текстів, жанрових груп і дискурсів.

Дискурс є комплексним явищем і, як правило, трактується неоднозначно в лінгвістичній науці [1; 2; 3; 4; 7; 10; 13; 16; 17; 19; 21 та ін.]. Різні критерії покладені в основу дефініції цього поняття. Спостерігається тенденція до його розгляду як суто комунікативного або когнітивного явища, але безперечною є роль людського фактора та антропоцентричності цього поняття.

Під **дискурсом** ми розуміємо модель мовленнєвої поведінки людини, що виражається системою типових комунікативних актів, які регулярно здійснюються в стереотипних ситуаціях соціальної взаємодії.